

DISPUTATIO PHILOSOPHICA

De

CAUSIS:

QUAM

Ter optimo ter maximo Deo favente, uni-
verso Athenæo approbante,

SUB PRÆSIDIO

CLARISSIMI ET ACUTISSIMI PHILO-
SOPHI D. JOHANNIS-HENRICI ALSTEDII,
in illustri & celeberrimâ Herbornâ Professoris publici, in
gratiam studiosorum adorno, examini & cyno-
suræ subijcio

CHRISTIANUS STUBOEUS
Danus.

HERBORNÆ NASSOVIORUM,
Ex officina typographica Christophori Corvini.

ANNO MDCCXI.

REVERENDIS ADMO-
DUM, CLARISSIMIS ATQUE
doctissimis viris:

D. M. JOHANNI GÆDICO SS. Theologiae Licen-
tiate, Aarhusiæ Canonico, necnon diœceseos ejusdem
Superintendenti longè dignissimo:

D. M. LUDOVICO MYNTHIO apud Lundenses ve-
nerandi Capituli Prælati & Canonico dignissimo:

D. PETRO ARNOLDI Pastori apud Stillingenses fi-
delissimo itemq; Vicario:

NEC NON

HUMANISSIMO, OMNIGENA E-
RUDITIONE CLARISSIMO JU-

VENI-VIRO,

D. JACOBO ERASMEO COAGIO Dano:

*Fautoribus, Macenatibus, consanguineis, popularibus medullit usq;
animit usq; colendis & venerandis:*

Has pagellas Philosophicas in debita gra-
titudinis & observantiae *τεκμηριον* in-
scribit & offert

CHRISTIANUS STUBOEUS
Danus, A. & Resp.

DISPUTATIO

De

CAUSIS.

PROOEMIUM.

Intelligentiam causarum apprimè necessariam esse, nemo unquam sanæ mentis Philosophus ivit, it, ibit inficias, quippe qua mortales non solum ducimur & vehimur in cognitionem omnium rerum in mundo existentium: verumetiam primævâ caligine & tenebris quibus mens nostra erat quasi obducta & obnubilata, bona ex parte exuimur, dum scilicet eâdem ceu rore divinæ sapientiæ aspergimur intelligentia. Hanc itaque intelligentiam, hanc mentem divinam homine Christiano dignam & idcirco ab eodem meritò maximi faciendam, omnes vel unius Pythagoræ adducti exemplo fatentur. Quid autem Pythagoras? Is cum à quodam interrogatus esset, quænam finem Philosophiæ arbitraretur: breviter at graviter respondit: Nihil admirari. Quo ipso innuere voluit, hominem tum demum esse plenum & perfectum divinæque mentis simillimum, cum causis rerum cognitis nihil admiratur. Ignoratio namque causarum parit admirationem. Idcirco de causis agere fert animus, ut scire queamus, quænam sint illæ causæ quæ à Philosophis tot eulogiis nobilitatæ, tot encomiis sint decoratæ.

DISQUISITIO I.

An doctrina de causis pertineat ad Metaphysicam?

In prima hac quæstione duæ se offerunt diversæ opiniones. Quidam pro thesi enim sententiam negantem, ut Ramus cum suis discipulis rigidiori negante. bus, quidam verò affirmantem, ut Aristoteles, & cum ipso omnes saniores Philosophi defendunt. Et Ramus quidem pro sua sententia stabi-

- Refutan-
tur argu-
menta pro
thesi ne-
gante ad-
ducta.
1. liendâ ita argumentatur: 1. Si nulla datur Metaphysica, non potest agere de causis. Ratio Consequentia. Quia negato Est secundi adjecti, negatur etiam Est tertii adjecti: item non entis nulla sunt accidentia. Si ergo Metaphysica est non ens, non accidit ei, ut agat de causis. Atqui non datur Metaphysica. E.
 2. Si in Logicis agitur de causis, supervacaneum erit in Metaphysicis agere de iisdem. Ratio est; Quia quicquid est homogeneum in una arte, est heterogeneum in altera. Sed hæc Rami sententia, ut levis est, ita & levibus nititur hypothefibus. Quod ad primum argumentum attinet, largior quidem Ramo: posito hoc, si Metaphysica non fit vel detur, in eadem non posse agi de causis. Sed antecedens nititur falsa hypothefi. Si autem antecedens probaverit, hoc ipsi concedam. Sed, ut nunquam probabit Ramus, ita nec unquam ipsi concedam, nullam dari Metaphysicam.

Nam vel hoc unico argumento refutari potest Ramus: Quæcumque disciplina deducit nos ad cognitionem entis, qua ens est, principiorum, affectionum, differentiarum & specierum ejusdem, ea est necessaria. Et illâ sublatâ tollitur horum omnium cognitio. Atqui juxta Rami sententiam Metaphysica non datur. Ergo nulla erit cognitio entis, quæ ens est, principiorum, affectionum &c. Sed conclusio est falsa. Ergo una ex præmissis. Non major, ut constat. Ergo minor; & per consequens contradictoria ejus est vera: Metaphysica est seu datur. Ex superabundanti addam & hoc: Cujus est in vita finis, maxima utilitas & necessitas, illud non entibus non est annumerandum. Atqui Metaphysica est talis. Ergo non est ens, seu nihil. Major probatur: Quia qui dicit finem rei esse, & tamen rem ipsam non esse, ille admittit contradictionem in adjecto. Nam finis & bonum convertuntur: Bonum autem & ens convertuntur. Si ergo omnis finis est bonus, & omne bonum, eo ipso dum bonum, est ens: sequitur, quod finis sit ens. Jam verò ens non potest esse causa non entis. Ratio hæc est, quia causa & causatum debent esse homogenea: Qualis enim causa, tale effectum seu causatum. Insuper: Si Metaphysices est utilitas & summa necessitas, sequitur, quod non sit non ens, quia non entis nulla sunt accidentia. Ergo ens per consequens est, seu datur. Minor probatur, quia sine cujus disciplinæ adminiculo omnes disciplinæ sunt quasi imperfectæ, illa est disciplina necessaria. Atqui sine Metaphysices adminiculo tales sunt cæteræ disciplinæ: Quia earum est mensura, uti eruditis constat, & quidem quàm plurimis probarem rationibus, nisi brevitati studerem.

Deinde,

Deinde, si datur objectum, ejus propter latitudinem reliquæ disciplinæ non sunt capaces, sequitur, quod detur disciplina, quæ hoc objectum explicet. At verum est prius. Ergo & post. Ratio consequentiæ: Quia quot sunt diversa objecta, tot sunt diversæ species disciplinarum. Nam differentia specifica cujuslibet scientiæ sumitur ex ejus objecto: & omnis scientia accipit unitatem specificam ex unitate subjecti proprii & adæquati, circa quod versatur. Antecedens probatur: Quia nulla est alia disciplina, quæ de ente potest agere, quâ ens est. Nec specialis: Nam Physica agit de corpore naturali, quatenus est naturale. Mathematica agit de corpore quanto, quatenus est quantum. Nec generalis. Logica enim agit quidem de omni ente & non ente, sed non de ente, quæ ens est, sed quatenus notionibus secundis velatum & opertum, seu ente rationis. Ergo relinquitur, quod adhuc aliud sit objectum ab his diversum, circa quod sola Metaphysica versetur. Alterum argumentum Rami, quod attingit, laborat fallaciâ consequentiæ: Ex antecedenti non infertur necessario consequens: Quia nihil obstat, quo minus res una & eadem in diversis possit considerari disciplinis, sed non eodem modo & respectu. Nam subjectum constat duabus partibus, materia nimirum, seu re considerata, & formâ, seu modo considerandi. Quoad materiale, potest quidem subjectum unum & idem esse commune multis disciplinis: sed quoad formale, unius fit & est proprium. Nam sicut formâ determinatur res & restringitur; ita formale subjecti subjectum ad certam quandam restringit disciplinam. Hæc obiter. Eodem modo causa potest considerari in multis disciplinis (non eodem respectu, seu considerandi modo, sed diverso) & nihilominus primariò locum habere in certâ quadam disciplina. Causa enim à Metaphysico consideratur, quâ causa est: à logico vero quâ argumentum est, seu quatenus confert ad modum bene differendi, vel, quod idem est, à Metaphysico realiter, à Logico intentionaliter. Respondeo igitur limitando hoc modo: Si in Logicis agitur de causis, quæ causæ sunt, non eodem modo & respectu in cæteris disciplinis de his erit agendum. Jam in antecedente apparet falsitas. Nam ut supra dictum, in Logicis non agitur de causis, in quantum causæ, sed in quantum argumenta sunt & conferunt ad modum bene differendi. Quàm frivola igitur sint allatæ Rami rationes, ex his, quæ dicta sunt, liquidò constat. Nos vero thesin affirmantem, & quidem rectè cum Aristotele tanquam receptam, & ab omnibus penè Philosophis approbatam, defendimus, moti his

Thesis affirmativa
astringitur.

1. rationibus. 1. Ad eandem disciplinam pertinent & referuntur attributa entis, tam absoluta, quam respectiva, ad quam pertinet ipsum ens.

Zab lib. 2.
post ad
cont 48.

Atqui ad Metaphysicam pertinet ipsum ens, *Aristot. 4. Metaph. c. 1.* Ergo.

2. Omnia quæ sunt abstracta à materia, tum re, tum ratione, sunt Metaphysica. Atqui causa est abstracta à materia. Ergo. Minorem probo: Quia causam in Metaphysicis considero formaliter, abstractivè, generalissimè & qua causa est.

3. Distinguo inter tractationem causarum generalem & specialem. Et rursus circa generalem inter realem & intentionalem seu mentalem, & dico quòd realiter agatur de causis in Metaphysicis, dum nimirum considerantur, ut attributa entis realia & generalissima. *Fons. 3. Metaph. c. 2.* Intentionaliter in Logicis, quatenus sunt notiones secundæ & species argumenti. Specialiter verò in omnibus disciplinis, quatenus limitantur ad certum entis genus, quod in aliqua consideratur disciplina. Breviter: Causæ generaliter & quidem realiter, in quantum causæ & entium attributa sunt, propriè pertinent ad Metaphysicam: intentionaliter ad Logicam: specialiter ad omnes disciplinas.

DISQUISITIO II.

An principium & causa idem sint?

1.
Negativa
thesis de-
fenditur &
approba-
tur.

Sola negativa thesis est vera. Rationes sunt: Primò: Quia non recipiuntur. Quæ autem non recipiuntur, illa non sunt idem, quia non sunt unius ejusdemque ambitus. Nam omnis causa est principium, sed non reciprocè omne principium est causa. Punctum enim est principium lineæ, & tamen non est causa lineæ. Utimur igitur vocula Causæ in his duntaxat, quæ influxum & dependentiam includunt, Principii autem in iis etiam, quæ nihil tale involvunt, sed duntaxat ordinem & enumerationem quandam significant.

2. Quæcunque obtinent rationem generis & speciei, illa differunt. Atqui principium & causa hoc faciunt. Ergo. Minorem probo. Quia causa definitur per principium tanquam species

per genus. Sed objicitur nobis, quòd Aristoteles causæ vocabulo pro principio sæpe sit usus. Respon. Objectio hæc est nullius momenti. Non enim putandum, mentem Aristotelis hanc fuisse, quòd nimirum causa & principium sint æquipollentia, quod vel vocula Sæpius, in qua est emphasis, subindicat: sed Aristoteles aliquando Causæ vocabulum improprie, late, &

late & generaliter sumpsit pro principio. Inde autem non sequitur, causam, æque late patere ac principium, ut ante à nobis fuit probatum. Constat igitur ex antedictis, quòd causa & principium non sint idem, sed differant. *Quæritur autem, quo oppositionis modo? Respon. Distinctio est triplex: realis, rationis, & ex natura rei. Ad realem non possunt referri. Quia realis distinctio est inter ea, quæ accurate opponuntur. Accurate autem opponi nihil aliud est, quàm non ingredi seu includi in constitutionem & essentiam alterius. Ursin. in disput. de distinct. reali & rationali quest. 14.* Jam verò principium ingreditur definitionem, & per consequens essentiam causæ. Ergo non differunt realiter. Nec ad oppositionem rationis referuntur. Nam cui non competit definitio, eidem nec definitum. Atqui principio & causæ non competit definitio distinctionis rationis. Ergo. Minor probatur: Quia distinctio rationis definitur, quòd sit excogitata à pura pura ratione, nullum habens in re fundamentum. Jam verò differentia principii & causæ non pendet à pura pura ratione. Quia cessante mentis operatione, non tollitur, sed manet, eò quòd habeat in re fundamentum. Ergo relinquitur, quòd adhuc alia sit distinctio intermedia ab his duabus diversa, ad quam referantur principium & causa. Quod sic probo: De quo prædicatur definitio, de eodem etiam definitum prædicari necesse est. Atqui definitio distinctionis ex natura rei (quæ talis est: distinctio ex natura rei est inter ea, quorum alterum pertinet ad perfectionem alterius) competit principio & causæ. Ergo. Minor probatur. Quia principium ingreditur definitionem causæ. Unde sic argumentor. Quæcunque se habent tanquam genus & species, illa differunt ex natura rei. *Clariss. Ursin. disput. 18. de distinct. reali & rat. q. 16.* Atqui sic se habent principium & causa, ut supra probavimus. Ergo. Concludo igitur principium & causam non esse simpliciter idem, sed differre: & quidem ex natura rei; quod erat probandum.

Quæstio
de modo
distinctio-
nis.

Responsio.

DISQUISITIO III.

An causa & causatum sint relata?

HÆC quæstio in utramque partem probabiliter disputari potest. Pro thesi negante militant hæc argumenta. 1. Relata sunt simul. Causa & causatum non sunt simul. Ergo non sunt relata. Minor probatur: **1.**

Quia omnis causa est principium. Principium autem est prius principiato. Deinde Deus est causa mundi, & tamen est prior mundo. 2. Relata se mutuo ponunt & tollunt: Atqui talis non est natura causae & causati. Ergo. Minor probatur: Quia posita causa remota non statim ponitur effectus: & sublata causa non statim tollitur effectum, nec causato sublato tollitur causa.

Pro affirmante.

Pro thesi vero affirmante affertur potest hoc argumentum, & quidem sufficiens. De quocunque affirmantur definitio & proprietates rei, de eodem res affirmetur necesse est. Atqui de causa & causato definitio & proprietates relatorum affirmantur. Ergo. Minor probatur dupliciter.

1. Quia relata definiuntur, quod sint entia, quae inter se mutuum habent respectum. Atqui causa respicit causatum, & causatum causam. Ergo.

2. Causa & causatum sunt simul. Ergo sunt relata. Posita enim causa in actu, necessario etiam ponitur causatum, & sublata tollitur, & viceversa.

Decisio argumentorum in utramque partem alatorum.

Etsi argumenta in utramque partem mota magnam speciem veritatis praeseferant: tamen pro sententia affirmante allata sunt probabiliora. Nam causa & causatum considerantur dupliciter, intentionaliter & realiter. Intentionaliter seu Logicè considerata, & prout sunt in mente, sunt relata. Quia omnia argumenta sunt relata. Quicquid autem affirmatur de genere, illud de omnibus speciebus erit affirmandum. Realiter vero & Metaphysicè, quatenus sunt extra mentem, tum rursus considerantur dupliciter, absolute, seu quoad essentiam absolutam, & relative, seu quoad essentiam respectivam. Priori modo non sunt relata. Pater enim quia homo, non refertur ad filium, sed posteriori modo sunt relata. Quia relatorum definitio iis competit, ut supra probavimus. Ex his patet, argumenta pro thesi negante allata, esse vera duntaxat prout causa & causatum absolute considerantur: Pro thesi vero affirmante adducta, quatenus considerantur causa & causatum relative, ut sunt entia respectiva. Concludo igitur, causam & causatum, prout realiter & quidem absolute considerantur, non esse relata, sed prout relative considerantur ad categoriam *ae* referri, ut demonstratum est.

DISQUISITIO IV.

An causa sit prior causato?

Quamvis haec questio non sit à precedente multum diversa: tamen ut fiat illustrior, placet proprium ei assignare locum.

Thefin

Theſin affirmantem ſuadent hæ rationes. 1. Omnis cauſa eſt prin-
 cipium. Principium 2. eſt prius principiato. Ergo cauſa eſt prior cauſato. 1.
 2. Omnis cauſa antecedit effectum naturã, dignitate & cognitione. E.
 etiam eſt prior eodem. Negantem v. ſuadent ſequentes: 1. quæ ſunt ſi-
 mul, illorum unum non eſt prius altero. Atqui cauſa & cauſatum ſunt ſi-
 mul. *Ariſt. l. 5. Met. c. 2.* quia ſunt relata. 2. Si effectus eſt principium cogno-
 ſcendi cauſam, ſequitur, non omnem cauſam effectui ſuo eſſe priorem. At
 verum prius. E. & poſterius. Antecedens probatur. Quia effectus deducit
 nos aliquando in cognitionem cauſæ. Effectus enim eſt ſenſibus vicinior
 & notior. Et nihil eſt in intellectu, quin prius fuerit in ſenſu. 3. Si finis eſt
 poſterior mediis, ſequitur, quòd quædam cauſa ſit poſterior cauſato. An-
 tecedens probatur: Quia media ordinantur ad finem: unde vulgò dicunt:
 Finis eſt poſterior mediis, quæ ad finem ducunt. Hæc argumenta in utramq;
 partem mota, ut ſolvantur, obſervanda ſunt ſequentia theoremata. *Deciſio*
 1. Cauſa ſi abſolutè conſideratur, eſt prior effectui naturã: Quia antequam cau-
 ſandi actum exercet, exiſtat neceſſe eſt. *per certa*
 2. Cauſa relativè conſiderata, eſt *theoremata.*
 prior cauſato, dignitate. Quia cauſatio activa eſt dignior paſſivã. Aliàs eſt
 ſimul cum cauſato naturã; quia hæc ratione ſunt relata. 3. Cauſa ſemper
 eſt prior cauſato, cognitione diſtinctã & intellectuali: poſterior verò eod-
 em, cognitione confuſã & ſenſuali. 4. Finitum, quatenus propriè ſu-
 mitur pro cauſato, quod vi finis exiſtit, & à fine dependet, eſt poſterius fi-
 ne: quatenus verò impropriè ſumitur pro mediis ſeu cauſis ad cauſatum
 producendum deſtinatis & ordinatis, eatenus eſt prius fine. Hinc liquet,
 quid ſentiendum ſit de argumentis in utramque partem allatis. Nam præ-
 ter alias fallacias, quibus laborant, in ſingulis peccatur ex ignorantia E-
 lenchi. Nam unum & idem ens diverſo conſiderandi modo, poteſt eſſe
 & prius & poſterius altero. Concluſio igitur eſt, quòd cauſa poſſit eſſe &
 prior & poſterior cauſato, non eodem, ſed diverſo reſpectu, ut ex præmiſ-
 ſis theorematibus eſt colligere.

DISQUISITIO V.

An qualis cauſa, tale ſemper cauſatum?

Eſt quidem canon hic vulgatus & uſtatus in ſcholis Logicorum, ſed *Affirmatur*
 ut uſus, ita ejus propter pravum intellectum regnat abuſus: *limitatè.*

ut tollamus, canonem tanquam universalem nimis hoc modo restringimus & limitamus. 1. Valet in causis per se, non per accidens agentibus. Non enim valet: Sutor est moraliter bonus. E. & calceus, quem parat, erit talis. Nam sutor conficit calceum, non quia moraliter, sed quia artificialiter est bonus. 2. Valet in causis naturalibus, iisque potissimum particularibus, non universalibus. Non igitur procedit: Effectus Solis est calidus. E. & ipse Sol. Quia Sol est universale agens; & Sol est calidus, non formaliter, sed virtualiter & eminenter, seu ut liceat nobis cum scholasticis loqui, calor est in Sole non affectivè & inhaesivè, sed effectivè & productivè. 3. Valet in causis voluntariis, quando nimirum effectum sibi similem & conformem volunt producere. Sic non valet: Pictor est artifex egregius. E. pictura ejus est egregia: Sed valet: Pictor est egregius. E. si vult pingere, est potis. 4. Valet illa modo & salvo modo recipiendi ejus, quod causae effectum recipit. Quare non valet: Deus est summè perfectus. E. & creatura. Nam quòd quaedam dona Dei sint imperfecta, illud non defectui Dei est ascribendum, sed creaturarum. Deus enim non deficit in dando. Creaturae autem deficiunt in recipiendo; quod etiam Scholastici indicant, quando ajunt: *Receptivum non recipit per modum imprimendi, sed per modum receptivitate.* De his limitationibus vide plura apud Keckerman. *Syst. log. pag. 174.* Insuper cautela quaedam non est omittenda: quando agitur de bonitate causae, non intelligenda est bonitas moralis, sed naturalis & artificialis facultas & vis agendi.

DISQUISITIO VI.

An numerus causarum sit quaternarius?

Affirmativa tenetur sententia. Pro thesi negante.

Sola affirmans thesis, ut ab omnibus Philosophis sanioribus, ita à nobis approbatur & recipitur. Sed audiamus argumenta, quae in contrariam partem possunt afferri. 1. Si dantur adhuc aliae causae, quae ad has quatuor non possunt referri, sequitur, causarum numerum excedere quaternarium. Antecedens probatur. Nam 1. quando quæro, propter quid imago Socratis sit sima, nulla alia est causa explicans quæstionem hanc propter quid, nisi exemplar. Respondetur igitur mihi, propter exemplar, quod artifex sibi proposuit imitandum. 2. Causa sine qua non, est ab his quatuor diversa; quia non ejus vi, ut reliquarum, res est: sine illa tamen res nec

res nec fieri, nec esse potis est. II. Materia non est causa: quia non agit. Causa autem proprium est agere. Patitur enim dum recipit formam. Quia recipere est pati, & ex conjugatorum vi receptio passio. E. tantum sunt tres causa. Sed haec argumenta non sunt tanti momenti, ut propterea à communi & recepta Philosophorum sententiâ recedamus. Itaque ad 1. respondeo, quòd probatio ejus sit insufficientis. Nam imago Socratis est lima, non propter id eam simpliciter, sed quatenus in animo est artificis, secundum quam agit artifex. Committitur igitur Elenchus à dicto secundum Quid. Unde sic argumentor: Quemadmodum accidens nullum absolute agit (non enim agit nisi in virtute substantiae. *Scal. ex. 6. f. 3.*) ita neque absolute satisfacit quaestioni propter quid. Quia qualis actio, talis etiam causandi est modus: Qualis autem causandi modus, talis & quaestioni est modus. Jam v. idea sive exemplar est accidens spiritale. Non igitur absolute agit, nisi adjectum ope artificis. E. nec satisfacit quaestioni absolute in se consideratum, & quâ exemplar est, sed quatenus est in mente artificis, quo eum instrumento utitur in imagine Socratis depingenda. Si igitur exemplar non proprium genus causae constituit, nec est ab his quatuor diversum, quaeritur, ad quodnam causae genus referatur? Respon. Et ad efficientem & ad formam referatur diverso respectu. Ad efficientem quidem, respectu artificis, pictoris nimirum, quo utitur in formando Socrate. Ad formam v. respectu effectus seu imaginis Socratis, quia determinat effectum passive, ut constat. Solius autem formae est determinare & respectu hujus determinationis analogice etiam causa exemplaris ad formam referatur. Ad alteram ejusdem argumenti probationem respondeo, causam sine qua non, proprium genus causae non constituere. Elenchus à non causâ, ut causâ. Ratio haec est: Quia definitio, & natura causae, non competit causae sine qua non. Omnis enim causa habet propriam, insitam & innatam causandi vim. *Keckerm. Syst. log. pag. 155.* Quod de causâ sine qua non haud dici potest; Siquidem absque eâ etsi effectus produci nequeat, ipsa tamen effectum non producit, ut ait *Scal. de privar. & Suarez. disput. de caus. f. 3.* Non in causis numerantur omnia, sine quibus effectus non fit, sed ea tantum quae per se influunt in effectum. Verior igitur est sententia *Goelenii*, qui parte 1. probl. 15. causam sine qua non refert ad locum vel subjecti vel adjuncti. Alterum argumentum quod attinet, in illo committitur Elenchus à dicto secundum Quid ad dictum simpliciter. Nam licet materiae actiones in comparatione ad formam sint admodum te-

Responso
ad argu-
menta pro
thesi ne-
gante.

isemilia
19102107
1102101
1102101
1102101

nues, tamen inde non sequitur, materiam simpliciter nullas edere actiones. Materia enim agit suo modo, dum nimirum concurrat ad constitutum compositum & formam facit existere, de quo q. 11. fusiùs agemus.

Solutis jam objectionibus, restat ut argumenta pro nostra sententiâ stabilendam subjungamus. 1. Desumi potest ex varietate questionum, quibus queritur propter Quid. Quot enim sunt diversa questionum genera, tot sunt diversa genera causarum. Atqui quatuor duntaxat sunt questionum genera. E. Major probatur. Quia causa est ratio, quæ affertur ad explicandam questionem propter Quid. E. quodplex questionis, totplex etiam est caufandi modus. Minor probatur. Quia vel queritur à quo res sit, & est efficiens: vel queritur ex quo sit, & est materia: vel queritur, propter quod sit, & est forma: vel denique cujus gratiâ sit, & est finis.

2. Si nullum effectum eget pluribus causis ad sui productionem & existentiam, quàm quatuor, sequitur, quatuor duntaxat esse causas. Antecedens probatur ex inductione omnium & singulorum caufatorum. 3. Nittitur hæc assertio nostra autoritate *Aristotelis, Rami, & omnium saniorum Philosophorum*. Unde rectè *Franciscus Suarez. disput. 12. sect. 3.* Tam evidens, inquit, est, esse quatuor causas, ut illud argumentis probare sit supervacaneum. Cum igitur in singulis argumentis pro thesi negante allatis committatur partim Elenchus à dicto secundum quid, partim à non causa ut causa, concludimus, thesin nostram adhuc stare: *Quatuor sunt genera causarum, nec plura, nec pauciora.*

DISQUISITIO VII.

An causa possint perfectè defini?

Thesis approbatur.
Pro negante.

PRO negante militat hoc argumentum: Principium non potest defini. Causa est principium. E. Major probatur. Quia definitio constat ex naturâ prioribus. Atqui nihil principis prius. Minor probatur. Quia causa definitur per principium: & ex generis & speciei naturâ, omnis causa dicitur principium, ut supra probavimus. Ad argumentum hoc vulgare respondeo, principium posse defini non à priori sed à posteriori. Elenchus igitur est à dicto secundum quid. Quia non in universum verum est, quòd principia non possint defini. Propositionem itaque limito, principia non possunt defini scilicet perfectè; sed nihil obstat, quo minus im-

perfe-

Responsio ad argumentum.

perfectè & à posteriori possint definiri, ut suprà dictum. Deinde ad majoris probationem: principiis pluralibus, ut vocant, seu collectim sumptis nihil est prius sed principiis singularibus seu seorsum sumptis aliquid potest esse prius. Adde, si libet & hoc: Quod est principium absolute & simpliciter, illud non potest definiri: quod verò est principium duntaxat respectu inferiorum, illud maximè potest definiri & quidem perfectè: Quia aliquid se habet prius, quod in definitione perfectè requiritur. Sed hæc obiter. Quamobrem concludo: Causas quidem posse definiri, sed à posteriori, & definitione imperfectà.

DISQUISITIO VIII.

Quid sit efficiens?

Efficiens ab Aristotele definitur *lib. 5. Metaph. c. 2. & lib. 2. Phys. c. 3.* quoddam sit id unde primum est principium, seu initium mutationis & quietis: quam definitionem Franciscus Suarez *disput. 17. s. 1.* ad bonum sensum revocat, ut ibidem videre est, & mox subjungit, Aristotelem in *Physicis* locutum fuisse duntaxat de causis naturalibus. Nos verò secuti *Keckermannum* & alios acutos Philosophos efficientem definimus, quoddam sit causa à qua effectum dependet; quæ definitio est bona & legitima, quod in totum explicet naturam definiti: quod definitionis proprium est munus.

DISQUISITIO IX.

An efficiens semper agat propter finem?

Hic canon logicus admodum est vulgaris & usu receptus, ut ejus inficator in Scholis sapientum haud sit tolerandus. Sed objici potest.

1. Si quadam efficientia frustra agunt, sequitur, Canonem non simpliciter esse verum. Nam frustra agere, & agere propter finem, opponuntur.

2. Omne quod agit propter finem, eundem cognoscere & appetere debet. Ignoti enim nulla cupido. Sed multa efficientia, nec finem cognoscunt, nec appetunt. E. non agunt propter finem. Respon. Ad primum argumentum quod attinet, id laborat elencho oppositorum: quia opponuntur, quæ opposita non sunt. Frustra enim agere, & propter finem agere.

re non opponuntur, sed temerè seu fortuitò agere, & propter finem agere. Nam multa efficiuntur frustrantur suo fine propter quem agunt. Exemplo nobis erit natura, quæ dum animal intendit producere, sæpe producit monstrum. Inde autem velle inferre, naturam non agere propter finem, est nefas: Cum contrarium potius inde possit elici: naturam, si aberrer quandoq; à fine, actiones suas ad scopum direxisse, quod videtur agnovisse *Magnus lib. 1. comment. in Physiol. c. 3.* ubi ait: quomodo quippiam fine, quem non intendit, potest frustrari? Ad alterum argumentum respondeo, propositionem non esse simpliciter veram. Elenchus igitur à dicto secundum quid. Nam non necesse est, ut omne quod operatur propter finem, illum cognoscat & appetat: Sed satis est, ut efficiens aut ipsum ex se finem sui effecti cognoscat & appetat: aut ab aliâ superiore & intelligente naturâ ad finem certum dirigatur. Distinguendum igitur inter efficiens principale & minus principale. Principale quidem agens semper cognoscit & appetit finem, quem sibi habet propositum, minus autem principale non semper, sed sufficit, si à principali agente ad eundem dirigatur. Alii sic respondent: Omne agens appetere finem appetitu, vel innato, vel elicto. Ita ignis appetit finem appetitu innato. Quoniam itaque tot elenchi sunt in argumentis objectis, 1. oppositorum, 2. à dicto secundum quid, remanet adhuc salva nostra thesis, Omne efficiens agit propter finem.

DISQUISITIO X.

An instrumenta propriam obtineant vim agendi?

Theſis defenditur.

Object. Respond. ad objectio.

Affirmativa thesis est vera. Rationes sunt. Quia, quicquid affirmatur de genere, illud etiam de cunctis speciebus est affirmandum. Atqui omnis causa propriam agendi vim obtinet, ut constat ex definitione causæ. **E. Objectio.** Quicquid non movet, sed movetur, illud non agit, sed patitur. Atqui instrumenta moventur à principali agente. **E. Respondeo** limitando propositionem hoc modo: Quicquid ita movetur, ut nullo modo & respectu moveat, illud non agit, & per consequens non est causa. Sed hoc non de instrumentis dicendum. Nam instrumenta considerantur dupliciter, vel respectu principalis agentis, vel respectu effecti. Priori modo non movent, sed moventur, & sic se habent passivè: posteriori autem modo non moventur, sed movent, & sic se habent activè. Deinde notan-

notandum, quod instrumenta duplicem agendi vim habeant, extrinsecam & intrinsecam. Intrinseca vis instrumentis per se competit. Extrinseca vero illis advenit aliunde. Nam instrumenta agunt quidem, ut autem hoc vel illo modo agant, id dependet à principali agente. Agunt igitur indeterminate, & sic determinationem accipiunt ab agente principali, qui ea applicat & determinat ad certum actionis modum. *Keckerman. Syst. log. pag. 133.* Ex quibus patet, errasse illos, qui instrumenta ex tribu causarum planè relegarunt.

DISQUISITIO XL

An materia sit causa?

Quamvis de causalitate materiae nemo saniorum Philosophorum haecenus dubitaverit: tamen ob majorem illustrationem hanc quaestionem ponemus. Thesis affirmativa est omnium saniorum Philosophorum ob rationes sequentes: 1. Materiae competit definitio causa. E. est causa. Causa enim definitur cujus vi res est. Atqui materiae vi materiae est, ut infra probabimus. 2. Materiam esse causam, suadent quatuor effecta, quae materiae ascribuntur. I. Quia est causa compositi. II. Principium quantitatis. III. Radix passionis. IV. Causa ut forma existat. *Hessel. in Log. pag. 121.* Unde talis syllogismus: Quicquid constituit compositum, ex quo emanat quantitas, ex quo proficiscuntur passionis & mutationes: item quicquid formae largitur existentiam, illud sanè ex causarum numero non est eximendum. Talis est materia, ut in specie probat doctiss. *Hessel. in Theoria sua log. pag. 122.* quò & ob brevitatis studium lectori remitto. 3. Probatur autoritate omnium Philosophorum, Platonis, Aristotelis, Scaligeri, &c qui materiam causam esse omnes uno ore fatentur. Sed objicitur 1. Passivum principium non est activum. Atqui materia est principium passivum. E. Respon. est elenchus oppositorum. Nam activum & passivum non opponuntur, sed subordinantur sibi invicem, quae de subtiliter disputat subtilissimus *Scaliger exerc. 102. sect. 3.* Actio est in patiente ut subjecto, in quo morat nomen & dicitur passio. Nominis igitur differentia inter actionem & passionem. Item *lib. de caus. ling. lat. can. 2. c. 2.* & passio simul aded sunt, ut unum multi existimarint: agens quoque & passiens simul sunt secundum formam, quin etiam secundum subjecta corpora, non necessario praestitit agens, neque prius existit quam passiens.

Affirmans
thesis re-
cipitur &
probatur
his causis.

- 1.
- 2.

Objectio.
Respon. ad
Objectio.

Et alibi: Actio & passio unum sunt, & differunt tan-
tū ratione. Hæc sub-
tilitatis præco *Scalig.* Ex quibus sic argumentor. Quæcunque differunt
pura ratione, illa non opponuntur. *Ramus in Log.* Ratio in promptu est:
quia negatâ definitione negatur definitum. Jam opposita juxta *Ramum*
sunt quæ differunt re & ratione. Atqui actio & passio non differunt re, sed
duntaxat ratione, ut supra probatum. E. nec activum & passivum. Quia
ut se habet forma ad formam, ita etiam formatum ad formatum, *Arist. lib. 1.
de hist. amm. c. 1. l. 1.* Actio autem est forma activi, ut abstractum concreti.
Materia igitur & activum & passivum est principium; passivum quidem
respectu efficientis: activum verò respectu compositi, quod constituit, &
respectu formæ, cui largitur existentiam. Objicitur. 2. Materia formam
recipit. Receptio autem est passio, E. materia respectu formæ nullam ob-
tinet causalitatem. *Avicen. lib. 6. Met. c. 4.* Respon. Materia eo ipso, dum for-
mam recipit, patitur & agit; patitur respectu receptionis, agit verò dum
formam receptam existere facit, quam ob causam *Scaliger ex. 307. l. 27. ait.*
Passio materiæ per vocem activam enuntiatur, quando nimirum rece-
ptiva dicitur. Unde sic argumentor: Omne receptivum respectu recepti-
bilis, vel rei receptæ est activum. Quia receptibile est passivum. Jam verò
materia est receptiva, quia recipit formam. E. respectu formæ quæ reci-
pitur, activa est.

Objectio

2.

Resp. ad

objectio-

nem.

Objectio

3.

Resp. ad

objectio-

nem.

Objicitur 3. Composito tribuuntur actiones. Materia non est com-
positum. Quia est pars compositi: Pars autem non est totum, ut constat.
E. nec respectu compositi agit, sed patitur. Respon. A comparato ad ab-
solutum, non valet consequentia. Licet enim materiæ tales actiones non
competant, quales composito: tamen inde non sequitur, quòd prorsus
nullæ sint actiones materiæ. Deinde distinguendum est inter actiones
completas, & incompletas. Completæ actiones tribuuntur composito,
incompletæ verò tribuuntur materiæ. III. Distinguendum inter prin-
cipium, quod & principium quo. Principium quod activum est totum com-
positum: Principium verò quo est forma & materia à forma informata.
Quoniam igitur objectiones laborant elencho, partim opposito-
rum. partim consequentiæ, repetimus nostram
thesin: *Materia est causa.*

DIS

DISQUISITIO XII.

An materia possit definiri, & quid sit?

Quidam sunt in illa opinione, quod materia in genere non possit defini-
 fini, eo quod sit vocabulum æquivocum, & modo proprie, modo
 improprie usurpetur. Et si verò hæc opinio est vera, quatenus materia ad
 nullam certam restringitur significationem: falsa tamen est, quatenus ma-
 teria sumitur pro certo genere causæ, quod dicitur causa materialis. Ita-
 que Philosophi plurimum laborarunt in materia definienda. Sed varias
 posuerunt definitiones, quas enumerat & partim rejicit *Timpl. lib. 3. Met.*
c. 2. q. 56. Nos autem salvo aliorum iudicio *materiam* definimus, quod sit
causa ex qua materiaturum dependet: quæ definitio, cum explicet plenariè de-
 finiti sive materiæ naturam, legitima censetur. Sed objicitur nobis: Vo-
 cabulum *Ex* tribuitur non solum materiæ, verum etiam efficienti, parti-
 bus, & toti &c. Responsio. Vocula *Ex* sumitur vel proprie, vel impro-
 prie: proprie sumta tribuitur soli materiæ: improprie verò & quatenus
 sumitur pro à, ab, post, secundum &c. etiam tribui potest efficienti, parti-
 bus & aliis. Concludo igitur, materiam restrictivè sumtam posse definiri,
 & quidem rectè hac definitione: *Materia est causa, ex qua materiaturum est;*
 quod erat concludendum.

Affirmati-
 vè senten-
 tiæ subscri-
 bitur.

Definitio
 materiæ.

Objectio

Responsio
 ad objecti-
 onem.

DISQUISITIO XIII.

An materia sit prior forma?

Prioritas est triplex, temporis, dignitatis, & naturæ.
 1. Quoad temporis prioritatem materia est prior forma, quia
 formam recipit. Recipiens autem recepto est prius, ut constat, tempore.
 Igitur & hoc modo antecedit materia. 2. Quoad prioritatem digni-
 tatis, forma est prior materiæ; quia forma operationes edit excellentio-
 res quàm materia: Operatio autem juxta *Damasenum* est essentiæ index.
 Quo igitur quid est perfectius, eo præstantiores edit operationes. 3. Quo-
 ad prioritatem naturæ, rursus distinguitur inter generantem, seu pro-
 ducentem, & intendentem naturam. Respectu generantis naturæ ma-

Responde-
 tur per di-
 stinctionē.

teria est prior forma. Quia prius à natura generatur. Natura enim generans ab imperfectioribus ad perfectiora & præstantiora progreditur. Materia autem est imperfectior forma: Respectu vero intendentis natura forma est prior materia: Quia natura semper intendit id, quod est perfectius & nobilius. Forma autem est perfectior & præstantior materia, quod patet ex formæ operationibus. In summa, forma & prior est & posterior materia diverso respectu, quatenus nimirum utraque ad diversos prioritatis modos applicatur atque examinatur.

DISQUISITIO XIV.

Quid sit forma?

Forma ut res est nobilis: ita merito nobili depingeretur definitione. Sed cum natura formæ, voce naturæ latè accepta, sit admodum obscura, ejusdem definitio (cujus munus est definiti naturam explicare) erit etiam inventu difficilis. Interim notetur, formam definiri, non prout vox forma sumitur absolute, pro qualitate corporis sensibili, ex quantitatis vel qualitatis orta dispositione: sed prout relatè sumitur pro certa specie causæ respiciente suum formatum, quæ propriè dicitur causa formalis, cujus & varias affert Philosophorum definitiones *Templ. lib. 3. Met. c. 2. q. 62.* Nobis autem inter alias hæc magis arridet: *Forma est causa que dat esse rei, id est, composito essentiam:* tum quod naturam formæ satis explicet, tum etiam quod congruat planè cum Aristotelis definitione tradita *lib. 2. Phys. c. 3.* *Forma est causa per quam res est id quod est.*

Definitio
formæ propria.

DISQUISITIO XV.

An triplex sit formæ officium?

Formæ triplex esse officium, Philosophi omnes hæcenus iuverunt probatum, quorum 1. est: Dare rei esse. 2. Rem à re distinguere. 3. Operari. Videatur *Zab. in disput. Phys. in lib. de sens. c. 9. lib. de part. ani. c. 5.*

Objectio. At objicitur 1. Propria adjuncta etiam rem à re distinguunt. E. non est proprium formæ officium. **Respon.** Negando consequentiam, & distinguendo inter distinctionem essentialem & accidentalem. Propria quidem ad-

Formæ triplex officium. 1. 2.

3.

Objectio.

1. Responso.

dem adjuncta rem à re distinguunt, non primariò & essentialiter sicut forma, sed secundariò duntaxat, accidentaliter & beneficio forma. Quia igitur ratione vis & facultas distinguendi, formæ detrahi possit, non video. Objicitur 2. Forma respectu operationum evadit efficiens. E. forma quâ forma, non operatur. Respon. Vulgatus est canon logicus: *Forme debentur propriè actiones composci.* Vide si libet *Keckerman. Syst. log. pag. 161. Arist. 1. de generat. sect. 2. text. 53. Scalig. exer. 28. sect. 2.* ubi dicit: *Forma germanum illud est principium, quo omnia supposita sunt actiosa.* Sed instant quidam: Solum compositum dicitur operari, homo enim dicitur videre, sentire, intelligere, non anima. Respon. Distinguendum hîc esse inter principium operandi quod, seu adæquatum quod, est compositum, & inter principium operandi quo, seu inadæquatum, quod est forma.

2.
Responso.

Instantia
moveretur.

Responde-
tur ad in-
stantiam
distingue-
do.

DISQUISITIO XV.

Quid sit finis?

Finis est vocabulum ambiguum. Observandum igitur, hoc loco defini-
niri, non quatenus vocabulum finis sumitur pro rei extremitate: sed
quatenus duntaxat sumitur, pro causa finali respiciente finitum: Et in hac
significatione variè definitur à Philosophis: sed nos hanc definitionem
ceteris præferimus: *Finis est causa cujus gratiâ res (finitum) est;* tum quod
nulla alia afferri possit, quæ melius explicet definiti naturam; tum etiam
quod sit Aristotelis, ac constet genere & differentiâ specificâ. Objici au-
tem potest, definitionem hanc esse suo definito angustio-rem, unde talis
syllogismus: Quæcunque definitio est angustior definito, illa est vitiosa.
Atqui hæc finis definitio est talis. E. Minor probatur, quia *Arist. 2. Phys.* lo-
quitur de duplici fine, fine nimirum *cujus & cui:* at prior tantum hoc loco
definitur, & explicatur, posterior excluditur. Respondet Goclenius, vo-
culam *cujus* in definitione finis debere accipi generaliter, pro eo quod est
& *cujus gratiâ,* & *in cujus gratiam;* cui responsioni addas licet & hanc: sub-
jectum in loco causæ non est definiendum. Finis *cui,* est subjectum, cui
aliquid attribuitur. E. non causa, cum nihil ipsi sit commune cum causa,
nisi nomen. Ergo non hîc definiendus. Quare adhuc relinquatur,
hanc finis definitionem esse legitimam, quod erat
probandum.

Observat.

Definitio
finis.

Obiectio.

Resp. ad
obiectio-
nem.

DISQUISITIO XVI

An finis sit ultima causarum?

Pro negan-
te arguente.
1.

Goclenius, Timplerus & alii mordicus defendunt sententiam negan-
tem, pro qua militant sequentia. 1. Quicquid actum causandi an-
te omnes alias causas exercet, illud est prima causarum. Atqui finis hoc
facit. E. Minor probatur: Quia finis allicit sui amore & desiderio efficien-
tem ad agendum, ejusque gratiâ ab illo causatum ex materia & forma
constituitur. 2. Simplex est prius composito. Atqui finis est reliquis
causis simplicior. E. Assumptum probatur: Quia finis tantum movet, re-
liquæ verò causæ moventur & movent. 3. Movens est prius moto. Atqui
finis movet efficientem; efficiens autem movetur à fine. E. Pro affirmante
Pro affir-
manente.
1.

Ratio est, quia causæ in potentia non competit definitio causæ, ut patet con-
sideranti. Causa enim definitur principium à quo res est. Atqui à causâ
in potentia res non est, sed esse potest. Quæ de causâ etiam Philosophi di-
visionem causæ rejiciunt, quæ dividitur causâ in potentialem & actualem.
Consule de his *Timpl. lib. 3. Met. c. 2. quest. 4.* Atqui finis prout est in animo
efficientis, est in potentia. Si enim esset in actu, non posset movere atque
stimulare appetitum efficientis: Quia, ut ait *Scal. exercit. 317. f. 2. & Taurillus
cont. Casalp. p. 121. 125.* appetitus est soboles privationis. Ea cupimus quibus
caremus: idem *Scal. de caus. l. 1. cap. 123. item capit. 141.* Quod possidemus, illud
non appetimus. 2. Nullum intentionale potest causari ens reale. *Scal.
exe. 75. f. 1.* Atqui finis in mente efficientis est ens intentionale. *Fonse. lib. 5.
Met. c. 2. q. 11. f. 1.* Quia non movet vere, sed metaphoricè, *Scal. ex. 307. f. 25.*
3. *Zab. de re act. c. 1. lib. de mot. grav. & lev. c. 2.* 3. Nullum accidens potest pro-
ducere substantiam, *Zab. de const. individ. c. 4. lib. de princip. rer. nat. c. 17.* Atqui
finis ille est accidens. Est enim præmeditatio mente concepta. *Tauril. contra
Casalp. pag. 251.* & cogitatio, quæ est adjunctum efficientis. *Scrib. triumph.
pag. 38.* E. 4. Quicquid est primum in intentione, illud ultimum est in
executione: Vel sic: Quicquid præcedit respectu naturæ intendentis, illud
sequitur respectu naturæ generantis seu producentis. Atqui finis hoc re-
spectu præcedit. Jam verò ordo naturæ generantis observatur in disci-
plinis theoreticis, sicut intendentis in practicis. *Keckerman. System. log. pag. 590.*
E. finis juxta ordinem non intendentis, sed naturæ generantis in disci-
plinis

plinis contemplativis consideratus est ultima causarum. Ceterum ex his sententiis posterior veritati est maximè consentanea, quam idcirco amplectimur rejicientes priorem, quia debili admodum nititur fundamento. Quod autem attinet ad argumenta pro eadem allata, respondeo ad primum argumenti assumptionem & ejus probationem, actionem finis consistere non solum in alliciendo, sed potius in perficiendo rem jam suis causis essentialibus constitutam, ut loquitur doctiss. *Ursin. in log. pag. 126.* Probatio igitur insufficientis. Taceo jam, quòd finis ita consideratus non sit finis, sed adjunctum efficientis. Unde sic arguo. Omnis causa refertur ad suum causatum. Ratio est. Quia causa & causatum sunt entia respectiva. Atqui finis intentionalis non refertur ad finitum, quod sic probatur. Respectus inter causam & causatum dicitur causalitas. Atqui inter finem intentionalem & finitum nulla intercedit causatio, ut supra firmissimis probatum argumentis. E. finis intentionalis non est causa. Ad secundum argumentum respondeo: motum illum duplicem in reliquis causis non involvere compositionem. Deinde quod duplex & qualis est res, totum est & talis est rei motus. Verissimum. Atqui finis est duplex: realis & intentionalis. doctiss. *Ursinus in log. pag. 128.* E. motus ejus erit duplex, realis & imaginarius. Applicabo: Finis realis non movet efficientem, sed idea duntaxat realis finis, quæ est in mente efficientis. Visne aliter? Finis movet non proprie, sed improprie & metaphoricè; si autem proprie moveret, procederet argumentum. Ad tertium argumentum eadem responsio potest applicari limitando hoc modo: movens proprie est prius moto. Jam minor laborat clencho à dicto secundum quid. Finis enim movet non proprie, sed improprie & metaphoricè, ut supra probatum. Quoniam igitur non solum ex argumentis pro thesi allatis, sed etiam ex solutionibus contrariorum argumentorum patet, negativam thesin argui falsitatis, repetimus nostram thesin: *Finis est ultima causarum.*

Affirmans
thesi ar-
probat. *Ursin.*

Responde-
tur ad ar-
gumenta
pro negãte
allata.

DISQUISITIO XVII

Quid sit effectum, item an sit quadruplex?

Quamvis de uno relatorum post alterum agere videatur supervacaneum, cum unum ex alterius cognitione innotescat: liber tamen gratia exercitii unam atque alteram de effecto adungere quaestivulam.

Quæritur autem primò, quid sit effectum? Respon. Effectum definitur à Keckermanno l. 1. hyst. log. c. 19. id quod à causa pendet, cui definitioni si modò explicite addatur genus, quod est principiarum, eadem nobis haud displicet. Quæritur ulterius, quotuplex sit idem? Respon. hæc de re non consentiunt philosophi. Quidam enim dicunt esse simplex, quidam verò quadruplex. Sed hi facillimo labore possunt conciliari, si modò dicamus effectum considerari dupliciter: uno modo in se, & tum esse simplex: Quia omnes causæ conspirant ad unicum effectum producendum, Aristot. 3. phys. text. 64. alio modo respectu causæ, & tum esse quadruplex, sicut est causa: Quia eadem est natura relatorum. Concludo igitur, causatum re ipsa sive realiter esse unum quid: ratione verò sive diverso respectu quadruplex. Verissimum.

DISQUISITIO XVIII.

An propter quod unumquodq. tale est, illud sit magis tale.

CAnon hic est Aristotelis, qui hunc in modum illum effert *post. c. 2. s. 14.* Αει δία δ' εχασον ευειρο μαλλον ισχυει. sed sapius fallit, quare nos eundem cum Philosophis in hunc modum restringimus & limitamus: 1. requiritur ut causa sit per se. Unde non valet: Rusticus est ebrius propter vinum. E. vinum est magis ebrium. Nam vinum per se, & quâ vinum est, non inebriat, sed quâ immodicè sumptum. 2. requiritur ut affectio, à qua talis denominatur causa & effectus, utriq; insit. Quare non valet: Hæc res est calida propter solem. E. sol est magis calidus. Quia calor rei solùm formaliter, non soli, nisi eminenter, inest, ut supra dictum. 3. Ut eadem affectio recipiat magis & minus. Non igitur valet: Filius est homo propter patrem. E. pater est magis homo. Humanitas enim magis & minus non recipit. Videatur Keckermannus *system. logic. cap. 19.*

COROL.

C O R O L L A R I A

G R A M M A T I C A.

I.

An Grammatica item Rhetorica & Dialectica sint partes Philosophiæ? Respon. Instrumentum, in quantum instrumentum, nec operis est pars, nec artificis.

II.

An puer imbutus præceptis Grammaticæ, possit dici Grammaticus? Respon. Solus at artifices qui facit usus adest.

R H E T O R I C A.

I.

An Rhetorica sit aequè utilis ac Grammatica? Respon. Necessitas absoluta (quæ competit Grammaticæ) in lance præponderat.

II.

An sit aequè præstans ac Logica? Respon. Dignitas disciplinæ, ut & unitas, necessitas &c. petitur ex ejus objecto.

L O G I C A.

I.

An Logica & Metaphysica sint diversa species disciplinarum, & si sint, an utraq. sit generalissima? Respon. Ubi sunt diversa & quidem generalissima objecta, ibi sunt diversæ & generalissimæ species disciplinarum.

II.

An Logica Rami sit præferenda Aristotelis? Respon. Aristotelis habet sua menda, Rami sua. Nihilominus Rami mihi videtur mendosior.

P H Y S I C A.

I.

An Physicus agat de intelligentiis formaliter; id est, easdem definiat & dividat? Respon. Quicquid non cadit sub objectum disciplinæ, illud est heterogencum & alienum.

II

An quatuor sint elementa? Respon. De veritate quaternarii elementi consule Platonem, Aristotelem, Hippocratem, Ciceronem, Scaligerum, Zabarellam, Magirum, Keckermannum &c.

III

An sol sit calidus? Respon. Corpora caelestia expertia sunt omnis qualitatis sensilis & per consequens sunt incorruptibilia. Objectio: Nihil est in effectu quin idem sit in causa. Respon. Scilicet vel formaliter vel eminenter

IV

An luna sit causa aestus marini seu fluxus & refluxus maris? Respon. Est quidem, sed non exclusiva. Causa autem propinqua non tollit remotam, sed eidem subordinatur.

M A T H E M A T I C A

An Mathematicorum & potissimum Astronomorum hypotheses sint fictae & imaginariae? Respon. Fictum vel est simpliciter, vel *quasi* si sic dictum, id est, aliud non habet fundamentum in re, aliud habet. Illud non potest applicari Mathematicis hypothefibus; hoc verò maximè.

M E T A P H Y S I C A

I

An detur Metaphysica? Respon. Qui negat (quod cum pace Rami dixerim) absurdus.

II

Utrum Logica Metaphysica praestantior? Respon. Praestantia competit Logica in comparativo; Metaphysica verò in superlativo gradu ut loquuntur.

III

An Metaphysicus solum ens, seu nihil praeter substantiam & accidens confideret? Respon. Attributum entis, principium & modus non est ens, sed aliquid entis.

IV

An causa cause sit etiam causa causati? Respon. Valet in causis directe & essentialiter sibi invicem subordinatis.

V.

An divisio causa in internam & externam sit legitima? Respon. Divisio quæ i est adæquata suo diviso, 2 habet partes inter se dissentientes, consentientes verò cum toto; illa legitima censetur.

E T H I C A.

I.

An Transactio sit licita? Respon. Transactio contrahitur, vel ab inæqualibus, & sic est illicita: vel ab æqualibus, iisque ignotis, & sic est illicita: vel à notis non probatæ fidei, & sic est illicita: vel à notis probatæ fidei, & sic est licita: habito nihilominus respectu circumstantiarum.

II.

Quis finis Ethices, quod medium, quodnam subjectum? Respon. Finis seu QUOD est summum bonum (quæ est actio secundum virtutem.) Medium seu QUO vel PER QUOD est virtus. Subjectum seu IN QUOD est mens hominis practica. Nam finis (summum bonum) introducit per media (virtutem) in subjectum (mentem hominis practica.)

Παράδοξα ἔρδοξα.

I.

An idem possit dici suiipsius causa? Respon. Identitas est triplex, genericâ, specificâ, numerica seu individuifica. Quoad genericâ, procedit. Nam animal est causa suiipsius, id est, animalis. Aliàs genus esset à seipso diversum. Quoad specificam, procedit. Nam homo est causa suiipsius, id est, hominis. Aliàs species esset à semetipsa diversa. Quoad numericam, non procedit. Nam Petrus non est causa suiipsius, id est, ejusdem Petri, sed alterius individui (puta) Pauli, Johannis. Aliàs causa non differret à suo causato essentialiter, nec esset eodem prior.

II.

An diabolus sit bonus? Respon. Bonitas est prædicamentalis vel transcendentalis. Illa (aliàs Ethica, moralis & accidentaria dicta) non competit diabolo: quia sic esset virtuosus, & per consequens particeps summi boni, id est, ageret secundum virtutem, quod absurdum. Transcendentalis (dicta aliàs essentialis & Metaphysica) competit diabolo. Diabolus enim

est ens: quia est spiritus. Ens autem omne est bonum, bonitate essentiali & Metaphysicâ. Bonum enim & ens convertuntur.

III.

An ignis urat? Respon. Ignis consideratur dupliciter; vel ut est purus & simplex, vel ut est impurus & mixtus. Priori modo consideratus non urit. Si enim hoc, vel ureret propter calorem, vel propter siccitatem. Hæ enim qualitates insunt igni primò & per se. Non prius: Quia calor non operatur ustionem, sed calefactionem & ex consequenti homogeneorum congregationem, heterogeneorum verò disgregationem. Alios effectus caloris vide apud *Magirum lib. 3. physiol. c. 6. Keckerman. lib. 2. fisl. phys. c. 7. de elementis*. Insuper si calor esset causa ustionis, omnes res calidæ urerent: quod est contra experientiam. Relinquitur igitur, quòd ignis in sua formalitate consideratus, nec quâ ignis, nec quâ calidus (qui dicitur ignis elementaris & est purissimus fervor in sua sphæra) urat. Non posterius. Quia siccitas non est qualitas activa, sed potius passiva, in quam suam exerunt actionem calor & frigus. Posteriori modo consideratus dicitur ignis focalis; & hic urit, tum propter impuritatem, crassitiem & partium condensationem; tum propter materiæ utilis, id est, minus subtilis & dissipabilis admotionem, *Scaliger exercitat. 9. Mag. 1. Phys. c. 2. Keckerman. lib. 2. phys. cap. 10.*

IV.

An Milo Crotoniates integrum bovem uno prandio devorans possit dici temperans? Respon. Affirmando, adhibitâ distinctione.

V.

An omnia sint unum & multa? Respon. Omnia sunt unum in causa universalis. Deus enim est primum efficiens, & finis ultimus omnium rerum in mundo existentium. Deinde in genere. Quia omnia conveniunt in genere ultimo & summo, ente nimirum. Omnia sunt multa in specie. Quia beneficio formæ specificæ res fiunt diversæ, & per consequens multæ.

VI.

An Ramus fuerit Aristotelicus? Respon. Cui competit definitio, eidem etiam competit definitum. Definit autem Ramus in oratione, quâ defendit *Aristotelem adversus Schegkium*, Aristoteleum, qui Aristotelis principia sequatur,

tur, omniaq; Aristotelis legibus consentanea. Et mox subjungit: Medita-
 re tecum (hæc sunt verba Rami). Schegkiusne an Ramus Aristoteleus
 sit: ego me statuo in Philosophia Aristoteleum esse (utpote qui Aristo-
 telem sequor &c.) te verò (scil. Schegki) Aristotelis adversarium. Hacten-
 us Ramus. Sed quam aliena fuerit mens Rami (Antiperipatetici)
 a verbis, res ipsa comprobat. Vide scholas Rami, quid
 opus est verbis, ubi rerum testimonia
 adsunt?

Gratias tibi Domine Jesu!

FINIS.

VI

D ij

An Mito Crotonites intergrum bonum uno paradio deponere possit nisi res-
 pon. Respon. Affirmado, subditiâ distinctione.

V

An omnia sint unum & multa? Respon. Omnia sunt unum in causa
 universali. Deus enim est primum efficiens, & suis ultimis omnium
 rerum in mundo existentium. Deinde in genere. Quia omnia conve-
 niunt in genere ultimo & summo, esse nimirum. Omnia sunt multa in
 specie. Quia generatio formæ specifice res sunt diversæ, & per conse-
 quens multæ.

IV

An Ramus fuerit Aristotelicus? Respon. Cui competere de iuribus, quædam
 etiam competere debentur. De iuribus autem Ramus in oratione, quæ de iuribus
 Aristotelis ad verum in schola, Aristotelem, cui Aristotelis principia sepe-
 tur.

